

# Şan-şöhratly Hunlar / Tutsean, Huhanýe, Fujuli, Souse

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Şan-şöhratly Hunlar / Tutsean, Huhanýe, Fujuli, Souse **TUTSETAN (M.Ö. 60-M.Ö. 68)**

Tutsetan hökümdarlyga Sulu Çiýançunyň ölüminden soňra tagta geçdi. Uşilunyň neberesinden bolan Tutsetan Sulu Çiançunyň aýalyna öylendi. Gurultaýda Şanýúý saýlap-seçilen Tutsetan aýalynyň jigsini ýokary wezipelere belläp öňki hökümdaryň ýakynlaryny öldürdi. Birnäçe döwlet işgärlerini öldürden Tutsitan öňki hökümdaryň ogly Tsihuşany hem kowdy. Tutsetanyň hereketlerinden birahat bolan beýleki döwlet işgärleri Sulu Çiýançunyň beýleki ogly Huhanýeni şanýuý yqlan etdiler. Huhanýe 50 müň esger bilen şanýunyň üstine basybalyjylykly çozuslar etdiler. Tutsetan bolsa tagtdan daşlaşdyryldy.

## **HUHANÝE (M.Ö. 58-M.Ö. 31)**

Huhanýe ýakynlarynyň goldawy astynda gozgalaň turuzyp häkimýete geçipdi. Ozalky ady Tsihuşan dy. Ol miladydan öň 57-nji ýylда Hun döwletinde 5 sany şanýuý bardy we bular esasy hökümdarlyga dyrjaşýardylar. Çuki, Huge, Utzsi, Ýuýdi özlerini şanýuý yqlan etdiler. Bu şahslaryň hemmesi Mete hakanyň beýleki aýalyndan bolan nebereleridi. Çuki Ozaly bilen Huge, Utzsi we Ýuýdiniň goşunlary bilen garşy söweş alyp bardy we Huge söweşde ýeňilip özi bolsa gaçdy. Ýuýdi bolsa Huhanýe daga yanyna bolandygyny bildirdi. Bir tarapdan serkerde Li Liniň ogly Utszini şanýuý yqlan etdi. Utazi öldürileninden soňra Huhanýeniň täze egindeşleri baş göterdi.

Sünsün atly hun serkerde (general) bir şazadany Günhan II (Kunçen 2) şanýuý ady bilen yqlan etdi. Ondan soňra Huhanýeniň jigiçi şanýuý özünü hökümdar yqlan etdi. Ciçi we Günhan II ikisi birleşip Huhanýeni ýeňliše sezewar etdiler. Huhanýe öz

egindeşleri bilen maslahat etdi, emma egindeşleri bu ýagdaýda onuň Çyn-maçyn bilen birleşmeklik maslahatyny berdiler. Hun serkerdelerinden biri Içjiçzi bolsa ol döwürleriň yzda galandygyny Hytaýyň indi güýçlenendigini aýtdy. Huhanýe onuň bilen razylaşdy. Huhanýe Çynmaçyna ýola düşdi. Miladydan öňki 147-nji ýyldan soňra ilkinji sapar Çyn imperatory we Şanýuý görüşdi.

Imperator oňa goşun we azyk berip ýurduna ugratdy. Ciçi şanýuý şol wagtlar öz döwletini gurmaga taýynlandy. Talas uruşynda Çynmaçyn goşunuň Ciçini ýeňliše sezewar edip başyny kesdi we gozgalaň ýatyryldy. Huhanýeniň häkimýeti döwründe taýpabaşylar Çynmaçyna garşy çozuslary dowam etdirdiler. Huhanýe Imperatoryň gyzy bilen öýlenipdir we Ituzýaşı atly şol hytaý şagyzыndan bolupdy. Öleninden soňra bolsa ýerine Fujuli şanýuý boldy.

### **Fujuli (m.ö.31-m.ö.20)**

FUJULI □ 14-NJI HUN HÖKÜMDARY.

Häkimýet döwri parahat geçdi. Imperatoryň wassaly bolup ömür süren Fujuliniň ölümünden soňra ýerine jigsi Tzýumisýu Souse şanýuý boldy.

### **SOUSE (M.Ö.20-M.Ö.12)**

Dogany ýaly asuda ömür süren Souse 8 ýyl hökümdarlyk sürdi. Çyn imperatory bilen görüşmäge giden wagty ýolda syrkawlap oldu. Ýerine jigsi geçdi.

Aşgabat □ 2015 ý. Taryhy makalalar